

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК І ПРАВА
ЦЕНТР СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
«POLITICUS» РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
УНІВЕРСИТЕТУ УШИНСЬКОГО
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ:
ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ
ВИМІРИ**

16 травня 2022 р.

м. Одеса

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № _
від 26. 05. 2022 р.)

Організаційний комітет конференції:

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гедікова Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Долженков О. Ф. – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Музиченко Г. В. – доктор політичних наук, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Ростецька С. І. – доктор політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Проноза І. І. – кандидат політичних наук, старший викладач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Швець С. Л. - кандидат політичних наук, асистент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Добровольська Г. Д. – студентка 4-го курсу спеціальності «Право» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гладка В. В. – студентка 3-го курсу спеціальності «Політологія» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Сучасні виклики соціально - політичного розвитку:

С 91 політико-правові, соціально-економічні та культурні виміри : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених (м. Одеса, 16 травня 2022 р.). Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально - політичних досліджень «Politicus», 2022. 104 с.

УДК 321(477)(063)

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2022

© Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2022

Левенець М. Ю., студент 2 курсу спеціальності «Політологія», ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

ГЕОПОЛІТИЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ УКРАЇНИ В РАМКАХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НА ПОЛІТИЧНІЙ АРЕНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Український народ має давню історію відносин з іншими державами і народами – з часів Київської Русі. Відомо, що зовнішньополітична діяльність України під час її перебування в складі СРСР була істотно обмежена, оскільки права союзних республік на здійснення відносин з іноземними державами були передані загальносоюзним зовнішньополітичним органам. Щоправда, на початку існування СРСР Україна мала певні можливості впливати на формування зовнішньополітичного курсу Союзу (через своїх представників у союзних законодавчих і виконавчих органах влади, у дипломатичних місіях багатьох країн), але з 30-х років, коли Радянський Союз фактично перетворився на унітарну державу з надцентралізованою владою, Україна, як і інші союзні республіки, була їх позбавлена. Але і в цих умовах вона приймала участь у створенні ООН, розвивала економічні й культурні відносини з країнами світу.[1]

Виходу України на міжнародну політичну арену в ХХ ст. сприяв процес дезінтеграції Російської імперії в 1917 р., а згодом розвал Радянського Союзу в 1991 р. Базовими документами, які засвідчили становлення України як суб'єкта міжнародних відносин, стали:

1) Декларація про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.), в якій наголошується, що Україна визнає перевагу загальнолюдських цінностей над класовими, пріоритет загальноновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права, що відносини з іншими суверенними республіками мають будуватися на принципах рівноправності і невтручання у внутрішні справи;

2) Постанова Верховної Ради «Про чинність міжнародних договорів на території України» (10 грудня 1991 р.);

3) ухвалені Верховною Радою «Основні напрями зовнішньої політики України» (2 липня 1993 р). Відправним моментом у процесі переходу зовнішньополітичної діяльності держави до самостійної і рівноправної участі в міжнародних відносинах стало: 1) визнання України міжнародним співтовариством; 2) проголошення Україною принципів безядерності та позаблоковості. Без'ядерний статус та позаблоковість сприяли вирішенню завдання міжнародного визнання незалежності України[2]

Україна проводить відкриту зовнішню політику на основі десяти принципів міжнародних відносин, які складені учасниками Наради з безпеки і співпраці в Європі в 1975р. Прагне адаптуватись до Європи на основі Паризької хартії для нової Європи (1990 р.), декларації “Виклик часові змін”, прийнятої в липні 1992 р. на зустрічі лідерів країн-учасниць Гельсінського процесу, у якій брала участь і Україну. Такий зовнішньополітичний курс закріплений ст. 18 Конституції України.[1]

Україна займає вигідне геополітичне становище між Заходом і Сходом. Розташування і розміри території України, чисельність її населення, природні ресурси в поєднанні з її потенційними можливостями в науковій, економічній та інших сферах суспільного життя дають їй змогу та право мати статус великої європейської демократичної держави з відповідною геополітичною поведінкою та геостратегічною орієнтацією.[3]

Одним з важливих факторів формування геополітичної ситуації навколо України є унікальна енерготранспортна мережа, котра проходить через її територію. Ця мережа забезпечує постачання в Європу нафти і газу з росії та Середньої Азії. У геополітичному плані енерготранспортна система України є «точкою стратегічного контролю», яка потенційно забезпечує стратегічний контроль над економікою одночасно і росії (де понад 80 % капіталів створюється саме в сфері видобутку та експорту нафти і газу), і держав Євросоюзу. Тому боротьба за контроль над цією системою стала одним із визначальних чинників світової політики на межі ХХ—ХХІ ст. Для США ЄС є найактуальнішим конкурентом як в економічній, так і в політичній сфері. Звідси впливає необхідність американської підтримки України як блоку на шляху економічного

співробітництва лідерів Євросоюзу — ФРН та Франції з російською федерацією. На сьогодні зусиллями німецьких корпорацій, що мають вирішальний вплив на реальну політику ФРН, реалізовано ряд енерготранспортних проектів (у першу чергу — Північний потік), які підривають міжнародний статус України як монопольного енерготрейдера в торгівлі рф газом, нафтою та електроенергією з країнами ЄС. Це різко знизило значення України в геополітичному протистоянні США та ЄС. Компенсацією могло б стати різке зростання військового потенціалу нашої країни, однак це неможливо реалізувати без загального підйому науковопромислового комплексу та освоєння нових ринків збуту.[3]

Ставши членом Ради Європи, асоційованим членом ЄС та співпрацюючи з іншими європейськими об'єднаннями, Україна використовує багатовіковий досвід демократичних держав Європи в практиці державного будівництва, зміцнює співробітництво з такими міжнародними інституціями, як Міжнародний Валютний Фонд, Всесвітній банк і Європейський банк реконструкції та розвитку. Ініціатива НАТО «Партнерство заради миру» дала змогу Україні гнучко підійти до розвитку співробітництва з Північноатлантичним альянсом, маючи з ним такий рівень співпраці, який відповідає її індивідуальним вимогам і можливостям. Помітні й здобутки української дипломатії, що позначаються на зростанні обсягів та якості відносин з близькими сусідами та з країнами інших регіонів. Хоч і повільно, але зростають іноземні інвестиції. Поступово стаючи впливовою європейською та світовою державою, Україна дедалі більше перетворюється на реального та активного суб'єкта міжнародних відносин, який має свої національні інтереси й вирішує їх у колі європейських народів.

Однак саме по собі вигідне геополітичне становище автоматично не забезпечує вигоди для країни. Для цього необхідно вірно визначити стратегію зовнішньої політики та успішно її реалізувати. Фахівці називають п'ять імовірних геополітичних сценаріїв, що могли бути покладені в основу зовнішньополітичного курсу нашої держави:

1) неприєднання до будь-яких військових блоків і політичних союзів, побудова зовнішньої політики на основі багатьох угод із різними країнами.

2) швидка інтеграція в ЄС із надією на інвестиції, нові технології, прилучення до західного способу життя. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу затверджена Указом Президента від 11 червня 1998 року. В 2008 році Україна стала членом світової організації торгівлі. У 2017 році Україна отримала статус асоційованого члена ЄС і безвізовий режим з країнами ЄС. Європейський Союз став основним торговим партнером України в експорті товарів. Однак системна криза європейської економіки не дає можливості реалізувати сценарій європейської інтеграції для України у повному обсязі;

3) утворення блоку з країнами Балтії та деякими державами Центральної та Південної Європи (БалтоЧорноморський союз, або Міжмор'я, фактично об'єднаний навколо ФРН).

4) блокування з країнами Причорноморського басейну. Реалізація цієї моделі дала б можливість забезпечити вільний вихід із замкнутого континентального Чорного моря в більш відкрите Середземне через Босфор і Дарданелли й певною мірою вирішити енергетичні проблеми, оскільки в перспективі більшість шляхів енергоносіїв з Каспії, Середньої Азії, а можливо, і Близького Сходу пролягатимуть через чорноморські протоки.

5) курс на тісну співпрацю з росією та інтеграцію з країнами СНД. Проте курс на політичне дистанціювання від СНГ в надії на євроінтеграцію, а також ряд зловживань у сфері управління економікою привели до того, що Україна фактично потрапила в економічну залежність від РФ і тому виключила таку співпрацю зі своїх зовнішньополітичних напрямів.

Багатовекторність України на політичній арені слід сприймати не як постійні коливання зовнішньополітичного курсу, а в широкому розумінні, як розвиток і підтримку відносин із багатьма учасниками міжнародного життя. Разом з тим багатовекторність потребує чіткого визначення геополітичної орієнтації, геостратегічних напрямків, виходячи із об'єктивних можливостей і врахування національних інтересів. Пріоритетною для України залишається діяльність по наближенню перспективи одержання статусу повноправного учасника Європейського Союзу. [3]

Україна проводить активну багатосторонню політику в рамках універсальних та регіональних міжнародних організацій. Участь в ООН спрямована, перш за все, на просування інтересів України у процесі прийняття найважливіших для всієї світової спільноти рішень. Діяльність в рамках ОБСЄ залишатиметься важливим чинником доповнення та розширення регіональної та загальної стабільності і безпеки в Європі. Важливим пріоритетом для забезпечення стратегічних інтересів України є економічна експансія як на традиційних, так і нових ринках для українських товарів та послуг на Близькому Сході, в Латинській Америці, Азії та Африці.[1]

Сучасні дослідники переконують, що сучасна Україна виконує чотири функції у системі європейської безпеки й дві за межами Європи, причому значення останніх зростає: перша функція – можливість для Заходу «нейтралізувати» Росію з метою усунення небезпеки для країн Центральної Європи; друга функція – усвідомлення росією факту, що Україна здобула незалежність усерйоз і надовго. Очікується, що, розпочавши гібридну війну проти України та окупувавши Крим та Донбас, а на сьогоднішній день ще й триває нове повномасштабне вторгнення рф в Україну, яке доречі запустило вихід на поверхню всіх недоліків ЄС та різноманітних організацій, особливо ООН і НАТО, які на початку війни нічого не робило, окрім заяв, які ніяк не впливали на цю війну. Цинічна підтримка, а також теорії змов про укладення «другого пакта Молотова-Рібентропа», який хоч і не підтверджений офіційно, однак навіть з аналізу прогнозів країн ЄС (особливо ФРН та Франції, які не дуже сильно намагалися приховати лояльність до росії одночасно з цинічною стурбованістю щодо війни в Україні), США, Великобританії та інших країн про час тривалості і програш України, то можна з певністю сказати, що така домовленість дуже ймовірна. Однак на сьогоднішній дені політичні еліти цих країн змінили думку і тепер більшість підтримають і допомагають нашій країні, але ми розуміємо, що вони це роблять, бо розуміють, що зробили політичну помилку і не хочуть залишитися заплямованими... і тим не менш навіть така допомога в край необхідна Україні.

І рф буде вимушена під тиском міжнародної спільноти, санкцій проти неї повернути захоплені території, але як бачимо це питання часу, бо так діють економічні механізми у світовому просторі, однак перші результати вже є; третя функція – пов'язана з питанням життєздатності незалежної України, що, відповідно, зменшує значення російського чинника у внутрішній політиці країн Центрально-Східної Європи; четверта функція – полягає у тому, що стабільність самої України, яка межує з сімома країнами, безумовно є конструктивним чинником в регіоні, де зберігається небезпека виникнення конфліктів етнічного, економічного, географічного характеру.

Відповідно до цього Україна визначає свої основні геополітичні пріоритети: виживання України як суверенної незалежної держави в умовах російської агресії; відновлення територіальної цілісності держави; всебічна інтеграція України до європейських та євроатлантичних політичних та соціальних структур, а також структур безпеки; зміцнення стратегічного партнерства із США та країнами Західної Європи; зміцнення та консолідація відносин із стратегічно важливими сусідами (країнами Балтії, Польщею, Туреччиною, Грузією, Азербайджаном, країнами Вишеградської групи); активна участь у створенні й використанні європейських і євразійських транспортних коридорів; блокування поточних спроб односторонньої російської соціально-культурної та інформаційної експансії і домінування; цілеспрямоване формування в масовій свідомості українців універсальних європейських й євроатлантичних цінностей та соціокультурних орієнтацій.[2]

Література

1. Соснін О.В., Воронкова В.Г., Постол О.Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2015. – 556 с.
2. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
3. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. — Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. — 180с.